

RutiiNiksi – hankkeen arviointisuunnitelma

THM Sirkka Perttu

1. Hankkeen arviointimenetelmät

Hankkeen arviointimenetelminä käytetään ns. formatiivista arviointia osallistuvalla periaatteella. Formatiiivinen arviointi keskittyy hankkeen prosessin, edistymisen, tulosten ja vaikutusten arviointiin. Sen avulla voidaan arvioida hankkeen merkityksellisyyttä sekä saavuttaako hanke tavoitteensa ja tuloksensa hankkeen eri vaiheissa. Se auttaa myös hahmottamaan ja arvioimaan hankkeen tulosten vaikutusta ja hyötyä sekä niiden kestävyyttä ja jatkuvuutta.

Prosessin arvioinnissa arvioidaan hankkeen merkityksellisyyttä, tehokkuutta, hyötysuhdetta, hyödyllisyyttä ja jatkuvuutta. Hankkeen merkityksellisyys nousee arvioimalla, ovatko tavoitteet hankkeen kohderyhmän/kohderyhmien tarpeiden mukaiset. Hankkeen tehokkuutta arvioidaan tarkastelemalla tavoitteiden ja tulosten suhdetta. Hyötysuhde tarkoittaa hankkeen tuotosten arviointia suhteessa siihen sijoitettuihin panoksiin. Tätä voidaan arvioida esimerkiksi arvioimalla, millaisia tuloksia voimme odottaa näillä hankkeen resursseilla. Hankkeen hyödyllisyyttä voidaan arvioida arvioimalla tarpeita ja tavoitteita suhteessa tuloksiin ja tulosten vaikutuksiin.

Hankkeen edistymistä arvioidaan tarkastelemalla tavoitteita ja tuloksia kehittämisvaiheiden ja aikataulun mukaan.

Tärkeitä ja keskeisiä arviointikysymyksiä hankkeen vaiheiden aikana ovat mm:

- teemmekö oikeita asioita odotettujen vaikutusten saavuttamiseksi?
- millainen on hankkeen kapasiteetti tuottaa odotettu vaikutus?
- mitkä ovat tämän hankkeen odotetut vaikutukset?
- onko hankkeella odottamattomia tuloksia?
- miten nämä tulokset, tuotokset ja vaikutukset ovat käyttökelpoisia ja hyödyllisiä hankkeen kohdealueelle ja kohteille?
- millainen jatkuvuus on hankkeen tuloksilla ja vaikutuksilla?

Osallistuvan arvioinnin tarkoitus on edistää arvioinnin läpinäkyvyyttä ja tehdä arvioinnista yhteinen oppimiskokemus. Arviointia ei suoriteta vain arvioitsija ja/tai hankehenkilöstö. Osallistuva arviointi ottaa mukaan myös muut hankkeeseen osallistuvat ja mahdollistaa heidän ammatillisen pätevyytensä vahvistumisen. Se vaatii kuitenkin organisaatioiden ja osallistujien sitoutumista hankkeeseen. Tarkoitus on, että osallistujat osallistuvat aktiivisesti arviointiin hankkeen eri vaiheissa, esimerkiksi vastaamalla arviointikyselyihin.

2. Hankesuunnitelman tiedot arvioinnin pohjana

Hankkeen tarpeellisuus/tarve

Vuosina 2000 - 2002 kehitetty parisuhdeväkivallan rutiinikysymistä tukeva lomake on käytössä useissa äitiys- ja lastenneuvoloissa. Lomaketta käyttävien neuvoloiden interventioista ei kuitenkaan ole tarkempaa tietoa, esimerkiksi lomakkeen käyttötavoista, ongelmista ja kehittämistarpeista. Valtioneuvoston asetus (380/2009) neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta tuli voimaan 1.7.2009. Asetus velvoittaa kunnat ottamaan laajat terveystarkastukset käyttöön neuvoloissa. Määräaikaisten terveystarkastusten täytyy olla asetuksen mukaiset vuoden 2011 alussa. Neuvoloiden normaaleihin terveystarkastuskäytäntöihin kuuluvien äidin ja sikiön terveydentilan tutkimisen lisäksi laajassa terveystarkastuksessa kiinnitetään huomiota aikaisempaa suunnitelmallisemmin koko perheen hyvinvointiin. Tunnistamisen tueksi on kehitetty erilaisia apulomakkeita, joiden käyttöä suositellaan kaikissa neuvoloissa. Näitä ovat muun muassa parisuhdeväkivallan tunnistamiseen kehitetty lomake.

Hankkeen yleinen ja yksityiskohtaiset tavoitteet

RutiiNiksi! -hankkeella pyritään ehkäisemään äitiys- ja lastenneuvolatyön työvälineiden kehittämisen ja tutkimisen sekä neuvolahenkilöstön kouluttamisen kautta lasten, nuorten ja aikuisten kokeman parisuhdeväkivallan aiheuttamiin mielenterveysongelmiin.

Yksityiskohtaiset tavoitteet ovat:

- 1) Kehittää valtakunnallisesti yhtenäinen tehokas seula parisuhde- ja lapsiin kohdistuvan väkivallan ja kaltoinkohtelun tunnistamiseksi äitiys- ja lastenneuvoloissa
- 2) Hyvien käytäntöjen kehittäminen väkivallan riskin puuttumiseen ja väkivallan katkaisun interventioihin
- 3) Luodaan äitiys- ja lastenneuvolaseulan käyttäjärekisteri
- 4) Hoitopolkujen kehittäminen viranomaisyhteistyössä väkivallan aiheuttamien seurausten syntymisen ehkäisemiseksi perheissä.

Hankkeen tulokset ja tuotokset

- 1) Parisuhde- ja lapsiin kohdistuvan väkivallan tunnistamisen ja puuttumisen seulontalomake äitiys- ja lastenneuvoloihin valtakunnalliseksi työvälineeksi.
- 2) Sähköinen tukimateriaali parisuhdeväkivallan ja lasten kaltoinkohtelun ehkäisyn ja varhaisen tunnistamisen tueksi. Materiaali esittelee työkaluja ja hyvien käytäntöjen malleja parisuhdeväkivallan ja lapsiin kohdistuvan väkivallan väliintulostrategioista. Kansio sisältää myös rutiinikysymisen apuvälineen, ohjeet sen käytöstä, ohjeet perheen kohtaamisesta ja kysymisestä, riskiarvioinnin välineen ja ohjeet, turvasuunnittelun välineen ja ohjeet sekä jatkohoitoon ohjauksen ohjeet.
- 3) Täydennyskoulutusohjelma perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseksi, hoitopolkujen ja -mallien kehittämiseksi ja seulontamenetelmän käyttöönottamiseksi.
- 4) Tieteelliset artikkelit sisältyen osajulkaisuväitöskirjaan.

- 5) Parisuhdeväkivallan rutiinikysymisen apuvälineen käyttäjärekisteri.
- 6) Hankkeen ja sen tulosten esitys THL:n valtakunnallisilla neuvolapäivillä vuonna 2013.
- 7) Loppuraportti

Hankkeen vaikutukset

- Seulontalomakkeen leviäminen kansalliseen käyttöön THL:n toimesta.
- Neuvoloiden työntekijöillä keinoja ja apuvälineitä tunnistaa aikaisempaa paremmin suojelun tarpeessa olevat uhrin sekä ehkäistä väkivaltaisia kuolemia.
- Hankkeella vaikutetaan ylisukupolvisiin sosio-ekonomisiin terveyserojen katkaisemiseen väkivallan osalta.

3. Hankkeen kehittämisvaiheet ja aikataulu

3.1 Hankkeen tavoitteet 2011

- Nykyisten käytössä olevien parisuhde- ja lapsiin kohdistuvan väkivallan seulojen käyttötilanteen, kokemusten, ongelmien ja kehittämistarpeiden selvitys äitiys- ja lastenneuvoloissa.
- Arvioidaan äitiys- ja lastenneuvolahenkilöstön kykyä tunnistaa väkivallan riskitilanteita ja parisuhde- ja lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa sekä kaltoinkohtelua.
- Parantaa äitiys- ja lastenneuvolahenkilöstön kykyä tunnistaa väkivallan riskitilanteita ja parisuhde- ja lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa sekä kaltoinkohtelua.

3.2 Hankkeen tulokset 2011

- Hankkeen suomenkieliset internet -sivut ja esite.
- Valtakunnallinen kysely äitiys- ja lastenneuvoloille parisuhdeväkivallan seulan käytöstä osana kansallista neuvolatoiminnan selvitystä 2011 (THL).
- Äitiys- ja lastenneuvolan asiakkaiden haastattelut valituissa pilottikunnissa.
- Aloitetaan tiedonkeruu rutiinikysymisen menetelmistä ja interventioista kansallisesti ja kansainvälisesti: väitöskirjatutkijan tutkimussuunnitelman valmistelu ja hyväksyminen (Väitöskirjan nimi: Parisuhdeväkivallan ehkäisy äitiys- ja lastenneuvolassa - puheeksi ottamisen ja varhaisen auttamisen malli).
- Ammattikorkeakoulun opiskelijoiden hankkeeseen liittyvän tutkimussuunnitelman valmisteleminen.
- Hahmotelma neuvoloiden täydennyskoulutuksen sähköisestä tukimateriaalista.
- Pohjatyötä käyttäjärekisterin valmistelemiseksi.

3.3 Hankkeen prosessin arviointi marraskuu 2011

Koko hankkeen yksityiskohtaisten tavoitteiden arviointi: esim. relevanssi, ajankohtaisuus, onko muutoksia?

Hankkeen ohjausryhmän kokouksessa hankkeen ensimmäinen vuosi arvioidaan seuraavilla arviointikysymyksillä:

- Saavutettiin hankkeen ensimmäisen vuoden tavoitteet ja tulokset? onko hanke edennyt aikataulun mukaisesti? Onko ilmennyt ongelmia aikataulun ja tulosten suhteen?
- Olemmeko tehneet oikeita asioita hankkeen odotettujen vaikutusten saavuttamiseksi?
- Millainen oli hankkeen kapasiteetti tuottaa ensimmäisen vuoden odotetut tulokset? Miten arvioimme hankkeen jatkoa?
- Oliko hankkeella ensimmäisen vuoden aikana odottamattomia tuloksia?
- Miten ensimmäisen vuoden tulokset, tuotokset ja vaikutukset ovat käyttökelpoisia ja hyödyllisiä hankkeen kohdealueelle ja kohteille?
- Millainen jatkuvuus on hankkeen ensimmäisen vuoden tuloksilla ja vaikutuksilla? Tarvitaanko muita kuin hankkeessa esitetyjä toimia tulosten jatkuvuuden varmistamiseksi? Tulosten pysyvyys?

4. Hankkeen vuosi 2012

4.1 Hankkeen tavoitteet 2012

Arvioidaan ja analysoidaan äitiys- ja lastenneuvoloissa vuonna 2011 käytössä olevat perhe- ja parisuhdeväkivallan tunnistamisen menetelmät ja palveluketjut sekä tunnistetaan kehittämistarpeet.

Arvioidaan käytössä olevia perhe- ja parisuhdeväkivallan tunnistamisen menetelmiä.

Arvioidaan perhe- ja parisuhdeväkivallan tunnistamisen menetelmiä asiakkaan näkökulmasta.

Kehitetään yhtenäinen valtakunnallinen väkivallan tunnistamisen lomake perhe- ja parisuhdeväkivaltaan puuttumisen välineeksi äitiys- ja lastenneuvoloihin

Testataan kehitettyjä menetelmiä äitiys- ja lastenneuvoloissa.

Tuetaan neuvolahenkilöstön osaamista pilottipaikkakunnilla.

Koordinoidaan ja levitetään kehitettyä menetelmää ja hyviä käytäntöjä (ml. palveluketjut) valtakunnallisesti ja mahdollisuuksien mukaan kansainvälisesti. Tuetaan neuvolahenkilöstön perhe- ja parisuhdeväkivallan tunnistamisen osaamista.

4.2 Hankkeen tulokset 2012

Selvitys väkivallan tunnistamisen tilanteesta äitiys- ja lastenneuvoloissa osana valtakunnallista neuvolaselvitystä 2011 - 2012. Tulokset esitetään Neuvolaselvitysraportissa 2012.

Kotimaisessa ja kansainvälisessä käytössä olevien perhe- ja parisuhdeväkivallan menetelmien kirjallisuuskatsaus (Tieteellinen artikkeli/Väitöskirjan osajulkaisu).

Julkaisu perhe- ja parisuhdeväkivallan tunnistamisen menetelmän pilottitutkimuksesta (Tieteellinen artikkeli/ Osajulkaisuväitöskirja).

Neuvolahenkilöstön täydennyskoulutuksen sähköinen tukimateriaali täydentyy.

Suunnitelma äitiys- ja lastenneuvoloihin kehitettävästä perhe- ja parisuhdeväkivallan lomakkeesta kehittyi.

Käyttäjärekisterin suunnittelu ja kehittäminen edistyy.

Hankkeen kotisivut käännetään ruotsiksi ja englanniksi.

Perhe- ja parisuhdeväkivallasta tietoa sisältävä sähköinen infoesite neuvolan asiakkaille (suomi, ruotsi, englanti) sekä posterit neuvoloihin (suomi, ruotsi, englanti).

Analysoidaan vuonna 2011 kerätyt asiakaspalauttehaastattelut ja julkaistaan tuloksista ammatillinen artikkeli Terveystieteiden tutkimus -lehdessä (Palmenia).

Asiakashaastattelujen tulokset tiedotetaan kunnille ja käydään jatkoneuvotteluita.

Tehdään mahdollinen peruspalvelukartoitus (THL 2012): selvityksen tulokset väkivallan ehkäisytyön palveluiden osalta osana peruspalvelukartoitusta.

Ohjausryhmä kokoontuu 4-5 kertaa vuoden 2012 aikana.

Raportoidaan hankkeesta ohjeiden mukaisesti sekä arvioidaan hanketta suhteessa asetettuihin tavoitteisiin.

4.3 Hankkeen prosessin arviointi 2012

- Missä määrin saavutettiin hankkeen toisen vuoden tavoitteet ja tulokset?
- Olemmeko tehneet oikeita asioita hankkeen odotettujen vaikutusten saavuttamiseksi?
- Millainen oli hankkeen kapasiteetti tuottaa toisen vuoden odotetut tulokset? Miten arvioimme hankkeen jatkoa?
- Oliko hankkeella toisen vuoden aikana odottamattomia tuloksia? Jos oli, miten ne vaikuttavat hankkeen jatkosuunnitelmiin?
- Miten toisen vuoden tulokset, tuotokset ja vaikutukset ovat käyttökelpoisia ja hyödyllisiä hankkeen kohdealueelle ja kohteille? Onko tarvetta tehostaa joitakin hankkeen toimia?
- Millainen jatkuvuus on hankkeen toisen vuoden tuloksilla ja vaikutuksilla? Miten jatkuvuutta ja tulosten juurruttamista voidaan edistää ja varmistaa?

5. Hankkeen vuosi 2013

5.1 Hankkeen tulokset 2013

Aloitetaan kehitetyn valtakunnallisesti yhtenäisen lomakkeen käyttökokeilu pilottiin osallistuvissa äitiys- ja lastenneuvoloissa (Vantaa, Porvoo, Forssa, Kotka). Palmenia järjestää pilottikuntien henkilöstölle täydennyskoulutusta lomakkeen käyttöön, varhaiseen puuttumiseen ja interventioihin 2013.

Suunnitellaan ja toteutetaan muistilista posterin muodossa neuvolatyöntekijöiden

vastaanottohuoneiden seinille ammatilliseksi työvälineeksi kohdata ja ohjata jatkopalveluihin perhe- ja parisuhdeväkivaltaa kokenut asiakas.

Sähköinen tukimateriaali neuvoloiden käyttöön valmistuu 2013. Tukimateriaali ja kehitetty lomake liitetään osaksi kasvunkumppanit.fi -sivustoa tulosten saatavuuden ja käyttöönoton varmistamiseksi neuvolatyössä.

Käyttäjärekisteri valmistuu THL:ään.

Hankkeen tuloksia esitellään THL:n valtakunnallisilla neuvolapäivillä 2013.

Ohjausryhmä kokoontuu 4 kertaa.

Hankkeesta raportoidaan ohjeiden mukaisesti sekä arvioidaan hanketta suhteessa asetettuihin tavoitteisiin.

5.2 Loppuarvioinnin 2013 keskeiset arviointikohteet

- Hankkeen merkittävyys: tarpeet suhteessa tavoitteisiin /ovatko tavoitteet hankkeen kohderyhmän tarpeiden mukaiset?
- Mikä oli hankkeen hyötysuhde (panos-tuotos-suhde)? Tehtiinkö hankkeen toimenpiteet kaikkein taloudellisimmalla tavalla, ajatellen siihen laitettua panosta suhteessa tuloksiin? Miten taloudellisesti panokset käännettiin tuloksiksi?
- Mikä oli hankkeen vaikuttavuus? Tehtiinkö oikeita asioita vaikuttavuuden saavuttamiseksi? Mitä hankkeelta odotettiin? Oliko hankkeella odottamattomia vaikutuksia? Miten pitkälle ja hyvin hankkeen tulokset saavuttivat hankkeen erityiset ja yleiset tavoitteet?
- Mikä oli hankkeen hyöty/hyödyllisyys ja vaikutus? Mikä oli hankkeen hyödyllisyys verrattuna kohderyhmien tarpeisiin?
- Hankkeen jatkuvuus – miten tulokset ja vaikutukset jäivät elämään hankkeen jälkeen? Kuinka kauan hankkeen tulosten odotetaan kestävän, kun hanke on päättynyt? Toiminnan jatkuvuus ja juurruttaminen käytännön työhön?